

Lisztóczy László

Ünnepi beszéd a magyar kultúra napján

Tisztelt Ünneplő Közönség!

Ha távozóban egy útba eső csillagon megkérdeznék, mi volt a földi élet legnagyobb öröme, az ember alkotta anyagi és szellemi javakban, azaz a kultúrában, kiváltképpen pedig a képzőművészetben, a zenében és az irodalomban való gyönyörködést mondanám. S ha módomban állna, még hozzátenném, hogy a művészet, a zene és az irodalom volt a leginkább képes arra, hogy az embert énjének, végességének a börtönéből kiszabadítsa, a hétköznapi szürkeségéből, ellentmondásaiból egy szebb és tisztább világba emelje, a teremtő Istenhez tegye hasonlatossá.

Különösen nagy rangja és hivatása van a kultúrának a kis népek életében. Klebelsberg Kunó, Eötvös József mellett minden idők legjelentősebb magyar művelődéspolitikusa a vesztes világháború és a történelmi Magyarország megcsonkítása után azt hirdette és kultúrpolitikája alapelvevé avatta, hogy Trianonra a magyar kultúra felvirágoztatásával adhatjuk a leghatékonyabb és a leghatározottabb választ, a mennyiségi veszteségért kárpótolhat a minőség, ez újbóli fölemelkedésünk záloga. A kultúra nem ismer különbséget kis nép és nagy nép között, az ő birodalmában a mennyiség funkcióját veszti. A nemzeti jövdelemből talán soha nem fordítottak akkora összeget művelődési és iskolafejlesztési célokra, mint az ő minisztersége idején. Ebből korszerű tanyasi iskolaközpontok létrehozására is futotta. Kövessük ezt a példát ma is még határozottabban, még céltudatosabban! Maradjon Magyarország továbbra is – Szent-Györgyi Albertet idézem – szellemi nagyhatalom!

Klebelsberg Kunóéhoz hasonló felismerések fogalmazódtak meg Trianont követően a megmaradás módozatain töprengő határon túli magyar kisebbségek útkeresésében is. A többség fölényénél és hatalmi súlyánál fogva mindig hajlamos a hegemonizmusra, a kisebbség számára viszont létkérdés a demokratizmus és a humanizmus. A kisebbség csak a szellemi értékek, a kultúra világában teremthet magának esélyt a többséggel szemben, továbbélésének ez a legfőbb garanciája.

Mindenekelőtt a szó művészete, az irodalom vált ösztönzőjévé és segítőjévé a megmaradásnak a kisebbségi magyar közösségekben. Páskándi Géza *Költő nyelvünk egyéni változatai és a táj* című, Dsida Jenő emlékének ajánlott tanulmányában azt fejtegette, hogy a kisebbségi létezésben kiszélesednek, összetettebbé válnak az anyanyelv funkciói. Az idegen környezetben, a fenyegetettségben nem csupán kommunikációs eszköz az anyanyelv, hanem a szülőföld, a nemzet iránti hűség jelrendszere is. Kapaszkodó a hajótöröttségben, oxigénpalack a tenger mé-

lyén, az önmegvalósítás, az identitásőrzés, az otthonteremtés lehetősége. Templom helyett templommá, zarándokhellyé, áldozati oltárrá lesz, belőle az író és vele együtt közössége „erőt merít és sugároz”, mámorosabban érzékeli a szavaknak az egynyelvű közegben könnyebben megfakuló szépségét, varázsát. A magyar nyelvnek ezt a szakrálissá táguló hivatását nevezte meg eszményként és követelményként az erdélyi magyarság élő lelkiismerete, Reményik Sándor *Az ige* című, 1923-ban keletkezett versében:

*Vigyázzatok ma jól, mikor beszéltek,
És áhitattal ejtsétek a szót,
A nyelv ma néktek végső menedéktek,
A nyelv ma tündérvár és katakomba,
Vigyázzatok ma jól, mikor beszéltek! [...]*

*És aki költő, az legyen király,
És pap és próféta és soha más,
Nem illik daróc főpapi talárhoz,
S királyi nyelvhez koldus-dadogás.*

Reményik Sándor nemzeti imánk Trianont követő mostoha erdélyi sorsát is megörökítette *Himnusz a csúcsokon* című versében:

*Nekünk csak ott szabad,
Ahol a zerge jár,
Ahol a szél szalad,
Ahol a sziklafalnak füle nincs,
S a kimondott szó kőbehantolt kincs.
Nekünk csak ott szabad...
Nekünk már az örök hóig kell menni,
Az Isten zsámolyáig,
Ha ezt a dalt akarjuk énekelni...*

Ferenczes István, a Csíkszeredán élő kiváló költő idézte föl, hogy nagyapja az 1920-as évek elején szülőfalujában, Csíkpálfalván egyszer elénekelte a *Himnusz*t, nem az államit, hanem azt a másikat, a vigyázzállásost. Rajtakapták, közcsendhábortásért eljárást indítottak ellene, a városba hurcolták, megalázták és megkínnozták. Amikor kiengedték, éjnek idején gyalogszerrel indult hazafelé, s útközben mindvégig csak a vigyázzállásos *Himnusz*t énekelte, amelyet az éjszaka csendjében és sötétségében, valahol a felhők fölött csak az Isten hallhatott. S olyan

szépen, olyan szívből szólóan csendült föl és szállt égig az ének, hogy tán még a Mindenható, Fölséges és Jóságos Úr szemébe is könny szökött. Két éneklés között pedig mind csak ezt hajtogatta: „De azét es, de azét es, de azét es Isten áldd meg a magyart!”

Gyermekkoromban egyszer falum papja azt fejtegette, Istennek valami célja volt azzal, hogy minket magyarnak teremtett. Ő a világot sokszínűvé formálta, *rendszer* alkotott, mert csak a *rendszer* működik, egy uniformizált világ nemcsak elviselhetetlenül sivár és unalmas lenne, hanem gyorsan el is pusztulna. Magyarságunkkal mi is a sokszínűség egy árnyalatát képviseljük, Isten akaratát és célját szolgáljuk, részt veszünk a teremtés tervének valóra váltásában.

Ma, amikor az otthontalanság, a gyökértelenség, a jelentéktelenség senkiföldjére, az elvontságok lakhatatlan pusztaságába kívánnak minket taszítani, és el akarják rabolni tőlünk legfőbb kapaszkodóinkat, a hazát, a szülőföldet, az élni segítő és megtartó emberi közösségek melegét, s el akarják venni keresztény hitünket is a disznófejű Nagyúr, Mammon torz képű vigécei, zsoldosai és bohócai, a magyar kultúra napja, a *Himnusz* születésnapja előestéjén befejezésül én is a konok székely szavait szeretném megismételni: „De azét es, de azét es, de azét es Isten áldd meg a magyart!”

(Eger, 2019. január 21.)

Közbeszéd